

Nataša Privošnik

Osebnostni razvoj prihodnjega strokovnega delavca za delo z osebami s posebnimi potrebami

Povzetek: V prispevku je predstavljeno razmišljanje šolske svetovalne delavke in hkrati mame otroka s posebnimi potrebami. Izkušnje, občutki, dotik sistema in vizija poteka dela z otroki s posebnimi potrebami v šoli kot primer dobre prakse. Predstavljen je tudi avtorski model svetovanja svetovalnih delavcev in učitelja staršem otrok s posebnimi potrebami, ki jih zaznajo v razredu, šoli od začetka do konca samega postopka.

Ključne besede: svetovalna delavka, otrok s posebnimi potrebami, šolski sistem, postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, primer dobre prakse, model svetovanja.

UDK: 371.13:376

Strokovni prispevek

Nataša Privošnik, profesorica defektologije za motnje vedenja in osebnosti ter domske pedagogike, svetnica, svetovalna delavka

Uvod

Cilj izobraževanja učiteljev nikoli ni bil zgolj poklicna vednost, temveč predusem oblikovanje njihove osebnosti.
(E. Protner, *Pedagogika in izobraževanje učiteljev 1919–1941*)

Rojstvo drugačnega otroka postavlja pred starše izjemen izziv. S stališča sprejemanja drugačnosti, vzgoje in vpetosti v socialno okolje. V primeru, ki ga navajam, je bilo izhodišče materinega razmišljanja zelo odvisno od preteklosti. Materina mama je strokovni delavki s svojo dejavnostjo v vzgoji in izobraževanju z otroki s posebnimi potrebami vcepljala pozitiven odnos do drugačnosti. In ravno ta preteklost matere, v tem primeru pa tudi strokovne delavke, je bila izhodišče njenega razmišljanja, ko je tudi sama rodila drugačnega otroka.

Na poti njegovega odraščanja je morala strokovna delavka sama predelati veliko stvari. Sprejeti drugačnost v nenehnem stiku z drugačnimi otroki. Sprejeti njihovo celoto. Sprejeti njihovo specifičnost. In kot posledico tega sprejeti tudi sebe kot drugačno. Vprašanje je bilo samo, kako bo to drugačnost vpela v okolje. Drugačnost v mišljenju, vedenju in videzu. »Otrok je že od vsega začetka bitje s čisto svojimi lastnostmi. Pripravljen je zaupati tistim, ki ga imajo radi in skrbijo zanj. Od drugih, ne od njega, je odvisno, ali bo to zaupanje lahko razvijal tako, da mu bo iz njega vzknila tudi dovolj močna vera vase.« (Žmuc Tomori 1983) Zato se je morda tudi odločila za pedagoški študij. Zaradi zaupanja, svojih izkušenj in odnosa do življenja. Pri vsem tem je imela izjemno vlogo družina kot socialni sistem. Ne glede na dober odnos z mamo, ki ga je strokovna delavka imela, so se na poti oblikovanja lastne identitete mnogokrat porajali konflikti, notranji in zunanji. Iz vsakega konflikta je znala očitno iztržiti pozitivno potrditev. Spotoma se je naučila, da rešuje faze sproti. Nerazrešene stvari so jo obremenjevale, zato je hotela vedno razčistiti zadeve po načelu »tukaj in zdaj«. Ljudje, ki se obremenjujejo z drugimi in imajo nerazčiščene odnose sami s seboj, posledično pa seveda tudi z drugimi, otežujejo svoj razvoj. Pravzaprav ga

sploh ne vidijo, uvidijo. Na razvojni poti – med adolescenco, študijem in na začetku svoje poklicne kariere – je morala še velikokrat razčiščevati notranje konflikte.

Rojstvo in zgodnji razvoj otroka s posebnimi potrebami

»Bojazen, da se otrok ne bo rodil zdrav in da se tako ali drugače ne bo 'normalno' razvijal, dobro poznajo vsi starši. Često si vprašanje o normalnem razvoju svojega otroka postavljajo že pred njegovim rojstvom.« (Žmuc Tomori 1983) K temu pripomore še takšna in drugačna literatura s področja razvoja ploda, dojenčka in otroka. Znano je, da so nosečnice še toliko dovzetnejše za tovrstne teme, ki jih na knjižnih policah in v medijih kar ne zmanjka. Močno vplivajo tudi mediji, kot je televizija, z raznimi resničnimi zgodbami. Strokovna delavka je zaradi lastnih prirojenih anomalij in zakona o dednosti upravičeno skrbela glede razvoja svojega še nerojenega otroka. V dvajsetem tednu nosečnosti so mami/strokovni delavki povedali, da se bo otrok rodil z enako anomalijo, kot jo ima sama. Šok, ki ga je težko prenesla. Misli skozi možgane, potlačena skrb, materina bojazen se bo morda uresničila.

In se je. Njena zgodba se ponovi. Mislila je samo na pot, ki jo je morala sama prehoditi in pot, ki jo bo morala še enkrat prehoditi s svojim otrokom. Dejstvo, ki ga je treba sprejeti. Deklica se je rodila nedonošena, s hudim razcepom mehkega in trdega neba, čeljustjo in ustnico. Pred strokovno delavko in hkrati mamo so bili novi izzivi. Morala je poskrbeti za otroka. In razčistiti s sabo.

»Vzemite si trenutek časa in se spomnite imen najboljših učiteljev, ki ste jih kdaj imeli v razredu ali zunaj njega. Kaj so imeli ti učitelji, da se jih po vseh letih še vedno spominjate? Kako so vplivali na vas?« (Woolfolk 2002) Vprašanja, ki nas popeljejo v preteklo izkušnje z lastnim izobraževanjem. Strokovna delavka je imela v preteklosti redko dobre izkušnje zaradi odkritosti in neposrednosti. Tudi zaradi preveč lastne senzibilnosti. Na prste ene roke bi lahko naštel učitelje iz svojega izobraževanja. Ti so zgled za njen osebni in profesionalni razvoj. Zgled, ki mu sledi na svojo poklicni poti. Po situaciji je strokovna delavka vedno premišljevala o njej in razčlenjevala, kaj so naredili in zakaj in kako bi pri učencih lahko izboljšali odnos. Volja – »ta staromodna (Woolfolk 2002) beseda za moč hotenja, samodisciplino«. To je mati imela. Odločitev za študij iz ene od disciplin, ki ponuja delo v svetovalni službi, je vsekakor povezana s svojimi izkušnjami iz preteklosti. Poskrbeti za lastnega otroka tako, da ne bo doživljal travm materinega otroštva, je bila odločitev matere in hkrati strokovne delavke okoli hčerinega drugega leta starosti. Do tega leta je hči preživela že tri operacije in veliko zdravstvenih zapletov. Morala je biti trdno na tleh in zelo zatirati čustva v vseh položajih, pred katere je bila postavljena tako doma kot v službi v vlogi svetovalne delavke. »Za osebe (Musek 2000), ki uspešno premagujejo stres, je značilno predvsem to, da se čutijo v stresni situaciji izzvane (izzvanost), da doživljajo same sebe kot osebo, ki nadzira, kontrolira svoj položaj (nadzor) in da jih stresna situacija aktivno angažira (angažiranost)«. Stalna izzvanost

strokovne delavke na zasebnem področju je pripomogla k temu, da je začela razmišljati o profesionalni vlogi učitelja in svetovalnega delavca v samem bistvu, predvsem pa na osebnostnem področju in razvoju, torej o odnosu do sebe in drugih.

Razvoj osebnosti učitelja in strokovnega delavca – njegova osebna naravnost do otrok in drugih

Fullan in Hargreaves (2000) omenjata, da so pri učiteljevemu oblikovanju pomembni mnogi dejavniki. Med njimi tudi čas, ko je odraščal in začeli opravljati poklic, vrednostni sistemi, prevladujoča prepričanja o izobraževanju, pomembna sta tudi življenjsko obdobje in stopnja kariere ter njun vpliv na zapanje v lastno delo, občutek za realno in odnos do spremembe. Z odločitvijo, da mora pomagati hčeri pri osebnostnem razvoju, je mati/strokovna delavka stopila tudi na pot svojega osebnostnega razvoja. Uvideti, da moramo imeti najprej razčiščene pojme s sabo, je vrlina, ki jo zmore malo ljudi. In je vrlina, ki je v šolskem sistemu še kako pomembna. Poglejmo učitelja, ki je zaradi lastne slabe samopodobe v odnosu do drugega nerazpoložen. To pomeni, da je lahko nemalokrat nekritičen, nepošten ali celo verbalno agresiven. Učitelju, ki ima potlačene lastne negativne občutke, bo redko uspelo imeti topel, dober in pošten odnos.

»Otrok mora imeti na voljo dovolj zgledov pri sprejemanju vrednot in standardov odraslih, dovolj priložnosti za identifikacijo z odraslimi, dovolj situacij in priložnosti, v katerih se lahko potrjuje, kar prispeva k razvoju pozitivne samopodobe.« (Redl, Wineman 1980) Dovoliti si biti to, kar smo, kot človek, ki opravlja določeno službo tako, da otroci vedo, da smo predvsem samo ljudje, in ne nadljudje. Da ima tudi učitelj in strokovni delavec čustva ... Starši, učitelji in strokovni delavci smo edini pomemben dejavnik v razvoju otrokove dobre podobe o sebi in pri otroku s posebnimi potrebami je to še kako pomembno. »Učitelji imajo navadno premalo teoretičnega znanja za delo z otroki z motnjami vedenja in osebnosti (Horvat 1997), zato se mnogokrat odzivajo na otrokova dejanja stereotipno, šablonsko, pri čemer ne upoštevajo otrokovih posebnosti. Otroka v celoti, ne le njegovo nesprejemljivo vedenje, označujejo povečini z negativnimi izrazi, ki jih včasih celo pretirano izpostavljajo. Tako so le-ti največkrat neubogljivi, nedelavni, leni, razburljivi, neodgovorni, lažnivi, nestrpnji. Zanje je mnogo lažje in hitreje najti negativne izraze kot tiste, ki označujejo dobro, pozitivno. Tako seveda ne krepimo otrokove samopodobe, temveč ga s takim odnosom ponižujemo in pehamo v konfliktno situacije.«

Realnost – primer dobre prakse na OŠ Šempeter v Savinjski dolini

Vključenost otroka matere strokovne delavke v izobraževalni proces je primer dobre prakse, predvsem zaradi naravnosti šole, vodstva in vseh

vpletenih v proces. V trenutku, ko se je mati odločila, da bo podala zahtevek za uvedbo postopka za usmerjanje otroka s posebnimi potrebami, je bila postavljena pred dilemo tudi sama. Pred dilemo, ki je morda mnogokrat svetovalci, učitelji, ko predlagajo uvedbo postopka za kakšnega otroka, ne začutijo, se je ne zavedo, saj nimajo tovrstnih izkušenj. Dilemo, kaj bo naredila iz otroka ali zanj. Ali bo ta postopek dobro vplival na otrokov nadaljnji razvoj ali ne? Zelo veliko ali vse je odvisno od naravnosti ustanove, v katero otrok hodi. Izkušnja je lahko negativna (iz praktičnih službenih primerov) ali pozitivna. Ko je šolski svetovalni delavki prvič izrazila željo po postopku, je naletela na presenetljivo pozitiven odziv. Odziv, ki je bil normalen, kot nekaj povsem vsakdanjega. Odziv, ki ji je dal moč, da je šla samozavestno na to pot. Izjemen odnos razredničarke do samega postopka in svetovalcev v postopku je pripomogel k temu, da je hči dobila odločbo. Odločbo, ki ji pomaga, da se zaradi stalne odsotnosti od pouka nadomesti tisto, kar manjka. Naravnost vseh vpletenih na šoli, od vodstva, svetovalne službe, razredničarke in učiteljic v podaljšanem bivanju, je podrla tabuje o tej temi. Zato ker o tem spregovorijo odkrito, brez zadržkov. »Na šoli je otrok, ki potrebuje pomoč,« je nemalokrat nagovor ravnateljice na skupnih strokovnih srečanjih in razredničarke omenjenega otroka v odnosu do otrok in staršev. Nobenih zadržkov o drugačnosti, nobenih strahov. To so dejstva in tako deluje tudi sistem na Osnovni šoli Šempeter v Savinjski dolini. Tako se to dela.

Ne ustvarjamo problemov po nepotrebnem. To, da ima otrok odločbo, to, da nekdo ne dosega standardov v šoli, ne sme biti tabujaska tema. S tem učimo otroke, starše in svoje sodelavce, da je biti drugačen, pa naj bo to po videzu, sposobnostih ali drugačnih interesih, pravica vsakega posameznika. Učimo jih tudi to, da je drugačnost treba sprejeti. In da drugačnost je na vsakem koraku. In zato ker je, ni več posebna. Na to, da ima nekdo odločbo, je treba gledati pozitivno ne glede na to, da postavlja vodstvo šole vpletene v proces in seveda starše pred zahtevno delo. Odnos, ki ga ima Osnovna šola Šempeter v Savinjski dolini do otrok s posebnimi potrebami na šoli, je primer dobre prakse. Ravno zato, ker so znali zadevo vsem predstaviti tako, da ni »drugačna«.

Strokovna delavka se je hkrati znašla v dveh vlogah: kot mati in kot poklicna delavka. Zato je še kako pomembno, kako zadeve kot strokovni delavci predstavimo staršem, ko je to treba storiti. Ob tem seveda ne gre pozabiti, da je odločilnega pomena, v katero smer bo šel odnos, to, kako smo naravnani do drugačnosti mi sami. Koliko od vas učiteljev in svetovalcev bi danes z lahkoto reklo: »Če moj otrok ne bo dosegal standardov v osnovni šoli, bo šel pa v posebno šolo.«? In koliko od vas učiteljev, svetovalcev, bi sprejelo takšno odločitev? Kakšne občutke imamo? Imate morda predsodek?

Zaradi pozitivne izkušnje in zaradi želje vsem *svetovalnim delavcem in učiteljem* predstaviti model obravnave otroka s posebnimi potrebami od samega začetka odkritja otroka do izvajanja pomoči v praksi na šoli, v vrtcu ali v zavodu sem se odločila razviti model *svetovanja svetovalnih delavcev staršem otroka s posebnimi potrebami*, ki jim bo lahko v pomoč pri samem postopku usmerjanja.

Model svetovanja svetovalnih delavcev staršem otroka s posebnimi potrebami – predlogi za delo na podlagi lastnih izkušenj iz strokovnega dela in lastnega primera na OŠ Šempeter v Savinjski dolini

1. korak

Ugotovitev težav pri otroku

- Otrok v razredu ne dosega učnih standardov ali pričakovanega vedenja.
- Opazimo, predvidevamo, da potrebuje dodatno strokovno pomoč.
- V pogovorih s svetovalno službo opazimo nekatere težave v sporazumevanju ali tudi težave, ki izhajajo iz domačega okolja.

2. korak

Seznanitev z otrokovo težavo

Učitelj naveže stik s svetovalno službo,

- poda mnenje, opažanja, opis težav.

Svetovalni delavec naveže stik z učiteljem,

razišče otrokovo vedenje in znanje,

poda učitelju mnenje o svojem opažanju.

Učitelj in svetovalni delavec navežeta stik,

- sestaneta se na posvetu o poteku dejavnosti za otroka na šoli
- ter o nadaljnjih postopkih za seznanitev staršev in otroka.

3. korak

Stik s starši in učencem

— Svetovalni delavec v učiteljevi vednosti najprej naveže *telefonski stik* s starši.

- V njem jim omeni, da bi radi za njimi govorili o otroku, pri katerem so opazili določene težave,
- in da bi se skupaj dogovorili, kaj narediti, da bo otrok lažje dosegal standarde, ali osvojil znanje, ali si izboljšal vedenje.
- Omeni, da država za pomoč namenja določena sredstva,
- da jih imajo starši pravico zahtevati za svojega otroka.
- Pove jim tudi, da bodo prejeli uradno vabilo na pogovor,
- dogovori se za sprejemljiv datum in uro pogovora.
- S seboj naj pripeljejo tudi otroka.
  - *Uradno vabilo na pogovor* s svetovalno službo in učiteljem ter starši in otrokom.
- Kraj srečanja naj bo čim prijetnejši, znan staršem in otroku, torej okolje, v katerem se otrok počuti varno, bodisi da je to razred ali pa prostor za pogovore, če ga šola ima.
  - *Seznanitev učenca z njegovimi težavami.*
- Učencu zanj sprejemljivo, a jasno in konkretno razložimo, kakšno znanje ali vedenje pričakujemo od otroka, in povemo, na kakšni stopnji je.
- Seznanimo ga s koraki za doseg cilja in kakšno pomoč lahko pričakuje.

- S tem mu damo vedeti, da pričakujemo tudi njegovo sodelovanje, in ustvarimo sodelovalni odnos.
- Učenec ima tako možnost manevrskega prostora, da se čustveno in razumsko privadi misli o pomoči.
  - *Seznanitev razreda z učenčevo težavo*
- Razred seznanimo z učenčevo težavo ob učenčevi navzočnosti in izpeljemo uro/ure na temo medsebojne učne pomoči (delavnice).
- Kadar gre predvsem za izrazite vedenjske odklone, vpeljemo v razred interakcijske ali socialne igre, lahko pa tudi vsebine iz krepitve samopodobe, ki jih v knjižnicah ne manjka (Reasoner, Bettie B. Youngs, Kobolt).
- »Težava« učenca ali več učencev ne sme postati pojem za nekaj neobvladljivega. Navsezadnje se vsak dan srečujemo s težavami. Pomembni so koraki za rešitev le-teh.
- Učitelj se pripravi na uro/ure s konkretnimi primeri iz lastne prakse (recimo – imela sem težave pri matematiki, imela sem popravni izpit, sošolci so mi pomagali z učno pomočjo, razredničarka mi je po pouku svetovala kako in kaj, med samim poukom mi je večkrat priskočila na pomoč ...).
- Učenci s takim pristopom učitelja ozavestijo, da so težave sestavni del vsakdanjega življenja, da se jim ne moremo popolnoma ogniti, da pa se lahko naučimo korakov, kako jih laže in sproti rešujemo.
- Izmenično lahko simuliramo pomoč vsakič drugemu učencu v razredu in se posredno izognemo stigmatizaciji tistih, ki bodo potrebovali pomoč šole.

4. korak

Srečanje s starši in učencem ter učiteljem in svetovalnim delavcem

— *Srečanje in seznanitev staršev z otrokovimi težavami pri učnem delu ali vedenju.*

- Staršem odkrito in jasno povemo, kakšne težave smo opazili, kako dolgo jih spremljamo.
- Postrežemo jim s čim več jasnimi informacijami in jasno usmeritvijo za rešitev težav oziroma pomoč na poti k zastavljenim ciljem za otroka.
- Pri pripravi na pogovor se poskušamo vživeti v vlogo staršev in ugotoviti najprimernejši način podajanja informacij, ki bi nas kot starše najmanj čustveno zbolel ter nam ohranjal razumsko raven.
- Pozorni smo na malenkosti, uporabiti moramo svoje komunikacijske spretnosti, retoriko. Pogovor mora izzveneti in ostati na ravni dejstev in razuma, torej, kako pomagati otroku.
- Ne izpostavljam težavnosti kot nekaj posebnega,
- lahko izhajamo iz lastnih primerov svojega otroštva ali svojih otrok ali sorodnikov,
- lahko navedemo primer klasičnih inštrukcij (ki jih starši množično uporabljajo in zanje plačujejo)
- in poudarimo prednost strokovne pomoči na kraju samem, torej v sami ustanovi.
- Staršem predstavimo, kako pomoč poteka in kdo vse v njej sodeluje, seve-

- da odvisno od ur pomoči in predmeta.
- Staršem ponudimo pomoč pri pisanju zahtevka za začetek postopka usmerjanja.
  - Obrazce DZS 8,185 imamo vedno na zalogi. S tem se izognemo, da starši naredijo korak dlje od začetka zastavljene poti.
  - Obrazec pokažemo staršem in jih poprosimo, naj nekoliko premislijo tudi o morebitnih opažanjih doma.
  - Dogovorimo se za naslednje srečanje in ne pozabimo, da bomo verjetno mi morali najprej narediti prvi korak za ponovni stik.
  - Čez tri dni jih pokličemo po telefonu. Toliko časa naj imajo za premislek.

5. korak

Izpolnjevanje zahtevka za začetek postopka usmerjanja, obr. DZS 8,185

— *Svetovalni delavec izpolnjuje zahtevek skupaj s starši.*

- Starši imajo pogosto težave pri 3. točki zahtevka, ker ne vedo, za kakšno težavo bodo otroka usmerjali. Kadar je jasno, da gre morda za učne težave, potem nedvomno obkrožimo razdelek g. In tako naprej. A pogosto se zgodi, da starši ne vedo, kaj naj napišejo (primer anoreksičnega otroka, primer otroka z več motnjami). Starši potrebujejo pomoč tudi pri 4. in 5. točki, zato je pomoč svetovalne delavke zelo primerna. Starši tudi ne vedo, kaj so oblike pomoči, zato jih na tem mestu pri točki 6. spodbudimo k razmišljanju o preteklosti, enako pa storimo pri točki 7.
- Pregledamo zahtevek, preletimo vprašanja.
- Izpišemo osnovne podatke.
- Obkrožimo ustrezno črko pod točko 3.
- Lahko obkrožimo tudi več črk, če nismo prepričani o eni trditvi (Lizin primer, obkroženi sta bili dve črki, in sicer c – gluha, naglušna, in f – dolgotrajno bolan).
- Če gre za več motenj, jih skušamo čim natančneje opisati.
- Navedemo razloge za uvedbo postopka skupaj s starši.
- Opišemo otrokove težave, opišemo najrazvidnejše, starši postrežejo s še več informacijami, ki pa jih moramo mnogokrat iz njih izvabiti z ustreznimi vprašanji.
- Starše spodbudimo, da že prej doma pregledajo otrokovo zdravstveno dokumentacijo, če jo ima doma, ali pa ga z vprašanji spodbudimo k pregledu opravljene poti z otrokom v različne ustanove.
- V točki 7 iz dnevnika ali zapisov svetovalnega delavca in razredničarke izpišemo datume sodelovanja. Ne pozabite na telefonske pogovore, zapisane v dnevniku ali zapiskih.
- Obrazec DZS 8, 191 – POROČILO O OTROKU – predstavimo staršem, preletimo vprašanja in jim povemo, da jih bomo z odgovori seznanili, ko bodo mnenja podali tudi učitelj, razrednik, svetovalna služba, zunanji sodelavci in bo narejena sklepna ugotovitev vrtca/šole/zavoda.

*6. korak**Seznanitev staršev s poročilom o otroku, obrazec DZS 8,191*

Nedopustno je, da se še vedno dogaja, da pridejo starši na območno enoto Zavoda RS za šolstvo ter tam prvič slišijo ugotovitve in mnenja šole ali vrtca ali zavoda o lastnem otroku. Tako se je že zgodilo, da je svetovalka na Zavodu materi prebrala mnenje šole, v katerem je bilo med drugim zapisano, da je mati neuravnotežena in ne sodeluje s šolo. Zato je staršem nujno treba povedati,

- da jih bomo, takoj ko bo šola sestavila poročilo, poklicali, da ga bodo lahko prebrali tam.
- Poročilo lahko tudi fotokopirate in pošljete staršem.
- Če se s čim ne strinjajo in je mogoče, pripombe skupaj z njimi upoštevate.
- Poveste jim, kdaj boste vlogo poslali na OE Zavoda RS za šolstvo.
- Seznanite jih s tem, da bodo na Zavod RS za šolstvo vabljeni na pogovor in da jih bodo tam seznanili s postopkom usmerjanja otroka.
- Seznanite jih, da je na tem delovnem mestu na Zavodu RS zaposlena oseba, ki vodi te postopke in jih bo vprašala splošne stvari o otroku pa tudi o tem, kakšne težave ima.
- Zato staršem povejte, naj prinesejo s seboj tudi čim več uporabnih zdravstvenih izvidov ali psiholoških testiranj itn.
- Tam se bodo skupaj s svetovalko odločili – če bo zadeva dvoumna – katero črko pri kategoriji bodo obkrožili.
- Staršem povemo, da bo svetovalka Zavoda vso dokumentacijo poslala na ustanovo, ki bo najprimernejša za obravnavo otrokovih težav/pregled otroka (v Lizinem primeru Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana).
- Če starši pri svetovalki Zavoda ne bodo seznanjeni s tem, kam bo dokumentacija poslana, jih spodbudimo, naj to vprašajo sami (veliko staršev ali večina sploh ne ve, kaj vprašati).
- Če ne bodo vprašali sami in nam to povedo, bomo mi kot svetovalni delavci pridobili to informacijo na OE Zavoda RS za šolstvo.
- Staršem povemo, da jih bomo s kakršno koli novostjo v zvezi s postopkom seznanjali sproti.

*7. korak**Seznanitev staršev s pregledi v ustanovah, kamor je bila poslana dokumentacija (Lizin primer)*

Ko smo pridobili informacijo o ustanovi, kamor je bila poslana dokumentacija otroka, ki je v postopku, staršem predstavimo, kakšno pot bodo še morali prehoditi. O tem, kam bo otrok še moral na pregled, odloča ustanova, ki prejme dokumentacijo. Iz te ustanove torej starši prejmejo nadaljnje informacije. V kolikšnem času, ni mogoče reči, saj delujejo različno. V našem primeru je bila podana vloga dne 9. 2. 2005, vabilo iz Zavoda za gluhe in naglušne (ZGN v nadaljevanju) smo prejeli 1. 4. 2005.

— V Lizinem primeru je bilo treba opraviti:

- pregled v avdiološki ambulanti ORL Klinike v Ljubljani, merjenje sluha z ADG, pregled – to so nam sporočili v lepem dopisu omenjenega Zavoda,

- pregled pri nevrologu na Pediatrični kliniki KO za otroško, mladostniško in razvojno nevrologijo KC Ljubljana,
- pregled pri defektologu na ZGN,
- pregled pri socialni delavki na ZGN,
- pregled pri psihologu na ZGN,
- pregled pri učiteljici RP na ZGN.
  - *Staršem povemo, kakšna vprašanja lahko pričakujejo od omenjeni strokovnih profilov.*
- Če s tem nimamo izkušenj, se pri ustreznih ustanovah seznanimo s tem.

8. korak

Spremljanje staršev in otroka v postopku

- *Telefonski pogovor z otrokovimi starši.*
- S tem damo staršem občutek varnosti, občutek, da jim stojimo ob strani.
- Otroka na šoli tu in tam mimogrede neformalno vprašamo, kako se počuti in ali želi spregovoriti o dogajanju v ustanovah.

Mnogo otrok na tovrstnih odisejadah doživlja travme. Neprimeren odnos strokovnjakov v različnih ustanovah in tudi nepoučenost, neozaveščenost staršev vodi v resnično kaotične razmere. Poznam primer mame, ki je jasno povedala in še leto po končanem postopku tarna, kako ji je žal, da je s tem sploh začela, ker otroci v razredu njenega otroka po postopku drugače vidijo, drugače ga vidijo tudi učiteljice, mama pa je bila okregana na šoli zaradi nastalega dela, ki jim ga je povzročila z vpeljavo postopka.

9. korak

Obvestilo o strokovnem mnenju

- *Iz OE Zavoda RS za šolstvo prejmejo starši obvestilo o prejemu strokovnega mnenja za otroka.*
- Staršem povemo, kaj je to in da temu strokovnemu mnenju, ki ga šola ne bo prejela, sledi odločba.
- Strokovno mnenje naj preberejo, lahko pa (in priporočljivo je, imajo pa seveda pravico, da ga ne) fotokopijo izročijo tudi šoli (fotokopiramo na šoli, da ne povzročamo staršem dodatne skrbi).
- Starše seznanimo s tem, da je vpogled v strokovno mnenje podlaga individualiziranemu načrtu za otroka in v njegovo dobro.
- Če in ko starši predajo fotokopijo strokovnega mnenja, skupaj z njimi predelamo vse točke natančno in jim razjasnimo vse nejasne stvari.
- Če sami česa ne vemo, pokličemo tistega, ki je mnenje podal, seveda s privoljenjem staršev.

Lizino strokovno mnenje je prispelo na OE Zavoda RS za šolstvo 16. 5. 2005.

10. korak

Obvestilo o odločbi

- *Starši in šola prejmejo odločbo*

- Po prejemu le-te je smiselno takoj poklicati starše in jim povedati, da je odločba prispela tudi na šolo.
- Seznanimo jih, da bomo na podlagi odločbe v skladu z navodili v njej sestavili individualizirani program za otroka.
- Odločbo lahko skupaj s starši tudi preberemo.
- Seznanimo jih s tem, da imajo morda (če tako v odločbi piše) pravico do več dni dopusta po zakonu in pravico do uveljavljanja dodatka za nego otroka s posebnimi potrebami (Navadno jih s tem seznanijo v ustanovi, kjer potopek poteka, pa vendar ni odveč ponoviti.).
- Liza je dobila odločbo kot dolgotrajno bolan otrok, ker je bila ugotovljena srednja stopnja naglušnosti le na eno uho. Odločba je začela veljati s 1. 9. 2005.

11. korak

Izdelava individualiziranega programa (IP v nadaljevanju)

- *Svetovalni delavec obvesti starše, da bo šola začela sestavljati individualizirani program za otroka.*
- *Šola izdelava IP za otroka s PP.*
- Starše povabimo na pogovor.
- Razložimo jim, kaj je individualizirani program.
- Jasno jih seznanimo s tem, kako bo delo z otrokom potekalo v razredu ali zunaj njega.
- Predstavimo jim cilje dela.
- Predstavimo jim oblike dela.
- Predstavimo osebe, ki bodo delale z njihovim otrokom.
- Povprašamo starše, ali jim je vse znano in ali imajo kakšna vprašanja
- Starše prosimo, da podpišejo IP za otroka.

12. korak

Seznanjanje staršev z otrokovim delom

Starše seznanimo s tem, da smo jim na voljo, kadar koli želijo.

- V ta namen jim ponudimo tudi osebne vizitke s telefonskimi številkami ali naslov elektronske pošte.
- S tem jim damo podporo na njihovi poti in tudi občutek, da njihov otrok ni samo naša odgovornost, ampak so zanj odgovorni predvsem sami.

Sklep

Znanje o sebi (Kristančič 1995) je zelo pomembno. Poznavanje osebnih težav ne pripomore le k učinkovitemu življenju, ampak je zelo pomembno tudi pri tehniki svetovanja in interakciji z drugimi. Osebni dejavniki slehernega svetovalca so sestavina svetovalnega dela, prakse in svetovalnega procesa. Svetovalci, ki je dosegel ubranost teorije s samim seboj, je našel v svojem poklicnem

delu bistvo osebnostne rasti: zato lahko pomaga drugim pri podobnem iskanju.

V bistvu je »človek to, kar iz sebe naredi« (Jean-Paul Sartre v Fuerst 1991). Ne glede na to, kako se rodimo, kakšni smo, kakšno okolje imamo, *smo* učitelji in strokovni delavci, ki smo se zavestno odločili za opravljanje prosvetarskega poklica. Zato smo odgovorni za vzgojo naših potomcev in v nas samih je edina moč in hotenje, da izvajamo poslanstvo korektno, profesionalno. Zato »ker je človek tak, kot se zasnuje – in ne samo tak, temveč tudi tak, kot hoče, da je« (Jean-Paul Sartre v Fuerst 1991), ni nihče drug odgovoren za nas in naše vedenje.

Pot, ki sem jo morala prehoditi sama, pot, ki sem jo začela s postopkom usmerjanja lastnega otroka, je bila vse prej kot lahka pot tudi zame kot strokovno delavko z večletnimi izkušnjami doma in v tujini s svetovanjem drugim.

Sebi svetovati je najtežje. Zato pa, kadar koli boste mislili ali pa boste v dvomih, da je postopek usmerjanja otroka zgolj birokratska zadeva (kar načeloma tudi večinoma je in mora biti) in da je boljše, da tega ne počnete, čeravno država za to namenja določena sredstva, pa vendar (tako učitelji in nekateri na šolah) to pomeni obilo dela za pičel izkupiček v najslabšem primeru ene ure (Lizin primer), pomislite na mojo prehojeno pot in se z vsem svojim telesom, mislimi, občutki skušajte vživeti vanjo. Poskušajte razbrati, kako bi **vi** svetovali staršem otroka, ki potrebuje pomoč, kako bi to predstavili razredu, kako bi se navsezadnje odzvali vi, če bi vaš otrok potreboval usmeritev.

Takrat, ko boste »padli notri« z vsem svojim bistvom, boste uspešno in brez škode svetovali tako staršem, otrokom in vsem, ki od vas to tudi pričakujejo.

Še to:

Liza ima v osmih letih svojega življenja za seboj deset operacij in štirinajst bolnišničnih zdravljenj. Zaradi tega, ker za nas in mojo družino drugačnost ni drugačna, je Liza popolnoma normalen otrok, ki zaradi pogostega manjkanja v šoli pač nadomesti manjkajočo snov v prijetnih jutranjih urah s svojo razredničarko. Ur se neizmerno veseli in popolnoma samoumevno je, da jih ima. Tako kot imajo drugi otroci interesne dejavnosti v jutranjih urah. Samo od nas je odvisno, kako vidno drugačnost prevajamo in interpretiramo. In kako zmoremo in znamo z njo živeti in delati normalno.

*Življenjske bitke ne pripadajo tistemu, ki je močnejši in hitrejši.
Prej ali slej zmaga tisti, ki misli, da zmore.
(Walter D. Wintel)*

Literatura

- Horvat, M. (1997). Socialna pedagogika, št. 4, str. 27.
- Kristančič, A. (1995). Svetovanje in komunikacija. Združenje svetovalnih delavcev Slovenije. Ljubljana: AA Inserco, str. 12–13.
- Musek, J. (2000). Nova psihološka teorija vrednot. Ljubljana: Inštitut za psihologijo oseb-

nosti: Educy, str. 253.

Redl, F., Wineman, D. (1980). Agresivni otrok. (Interno gradivo.) Ljubljana: Svetovalni center.

Sartre, J., P. (1991). V: Fuerst, M. Filozofija. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 126.

Woolfolf, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy, str. 3.

Žmuc Tomori, M. (1983). Pot k odraslosti. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 11.

Žmuc Tomori, M. (1983). Pot k odraslosti. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 5.

PRIVOŠNIK Nataša

CHARACTER DEVELOPMENT OF A FUTURE EXPERT WHEN WORKING WITH PEOPLE WITH SPECIAL NEEDS

Abstract: The article presents the considerations of a school counsellor and simultaneously a mother of a child with special needs. Experience, feelings, touch of the system and the vision of the course of work with children with special needs in the school serve as an example of good practice. It also presents the author's self-invented model of counselling by counsellors and teachers to the parents of children with special needs detected in the class, and the whole procedure from the beginning to the end.

Keywords: counsellor, child with special needs, school system, procedure of placing children with special needs, example of good practice, model of counselling.